

Sofie Stavheim

Nedskriverens navn Gunnar Rudi

Adresse

Fødselsår

Fødested

Er det egne opplevelser som skildres? Nei

Fortellerens navn Sofie Stavheim

Adresse Lora

Fødselsår 1867

Fødested Lesja

Den minste husmannstuen jeg kan minnes å ha sett, stod på bruket Kloppa dalen under Tordhol søndre. Jeg antar at denne stuen var 2 meter bred og 3 meter lang. Den var torvtekket og utstyrt med peis. Vegger og tak var malt innvendig.

Inngangsdøren – uten sval foran – var plassert på søndre tverrvegg og stuens eneste vindu på venstre langvegg. Hele inventaret bestod av et par gamle stoler, veggfaste benker, et bord til å slå opp på veggen, en seng (med sengekarm under) og et ”gryteskap” med ”tallerkenrekke” over (tallerkenhylle). Det fantes ingenting som pyntet opp i stuen, verken blomster eller bilder.

Familien som bodde i boligen, var en skinner ved navn Jakob, hans kone Guri, to sønner og en datter. Jakob drev med håndverket sitt i en liten ”skut” som var tilbygget en simpel løe av reisverk. Fjøset – med plass til en ku og en kalv – var gravd inn i jordbakken og hadde murvegg på fremsiden. Jordveien var nok bare på 3-4 mål, så kua ble godt foret med ”rispa=lauv” og fjellmose. Familien dyrket litt poteter og neper, men de avlet visst ikke alltid korn.

Konen dro for det meste rundt omkring på gårdene og bakte. Jeg vet ikke noe om hvor stor fortjeneste ektefellene kunne ha, men de tjente i hvert fall såpass at de greide seg uten støtte utenfra.

Guri var veldig gjestfri, og folk som kom på besøk skulle alltid trakteres med kaffe og ”biteti”. Hun skjenket kaffen av en kobberkjele i store, gammeldagse fajanseker.

Alminnelige tallerkener av krustøy hadde hun visst også. Klokke fantes ikke i stuen, og den eneste belysningen om kvelden var peisvarmen.

Barna til Guri var alltid bra kledd – etter omstendighetene da. Hun hadde visst sydd det meste av klærne selv. Hun og datteren brukte strikkede sjal som ytterplagg vinterstid. Mens jeg var barn, hørte det nesten til dagens orden at husmannsunger måtte skulke skolen fordi de ikke eide klær. Så vidt jeg vet, hendte ikke dette med Guris barn.

Stuen er nå flyttet til bruket Leirmo. De andre husene er borte, og bonden på Tordhol har kjørt vekk jorden og fylt den på sine egne åkre.

Kloppadalen hadde vedrett i Tordhols skog, men kua måtte beite langsetter hovedveien. Hva Jakob svarte i leie, vet jeg ikke, men han arbeidet vel noen få dagsverk på Tordhol i slåttonn og skurdonn.

Barna på Kloppadalen dro til Amerika allerede mens jeg var ung – det kan vel være rundt 70 år siden. Da de hadde fått bygget seg et skikkelig hus der, tok de foreldrene over til seg. Når folk spurte Guri hvordan hun likte seg i det nye hjemmet, svarte hun bare: ”Å, jeg hadde det så bra hjemme i Norge også, jeg”. – Gamle Guri var alltid fornøyd med lite.

Husmennene i Lesja satt nok for en stor del trangt i det i min barndom. Det fantes så få muligheter til ekstrafortjeneste her i bygden på den tid, for vi eide ikke en gang en sag. Sogen gav følgelig lite av seg, og bøndene leide minst mulig hjelp også til jordarbeidet. Det falt i mange tilfeller tungt å slite seg igjennom også for dem.

Det gikk massevis av folk rundt omkring på gårdene og ”bad til seg”. Når en tigger kom inn på et sted, hilste han ”Guds fred” og satte seg ned ved døren uten å si noe mer. Så måtte husmoren finne litt mat og gi ham i posen, helst ble det gitt mel. Når tiggeren gikk igjen, takket han for seg og velsignet husets folk. – Som oftest stammet ikke tiggerne fra husmannsplassene, men fra usle hytter uten tilliggende jord.

Mange barn kom på skolen uten nistemat. Min lærer – Sjugurd Koldstad – hadde hver dag med seg store matmengder som han fordelte mellom de barna som han visste var dårligst stilt. Når slike barn skulle konfirmeres, måtte de forsøke å få låne seg klær hos bøndene.

I gamle dager var det skikk her på Lesja at bøndene lot budeiene sine sove på en hell i fjøset. Skikken var imidlertid nesten utdødd allerede mens jeg trådte mine barnesko.

Standforskjellen gav seg få synlige utslag her på Lesja. Både husmenn og bønder hørte for eksempel til belaget, og gårdene hadde bare ett bordhold.

Men da det ble amtsskole på Rolstad, hendte det bare unntakelsesvis at et husmannsbarn gikk der.